

JALUTUSKÄIK GALERIIDES

Gretchen Sagani näitus "Transience/Mööduvus" Artdepoos kuni 4. XI.

Milieu II. Süsi, pastell, paber, 2006.

REPRO

Mööduvuse määratus ja määramatus

Kui Chagall ja Malevitš poleks Vitebski kunstikoolkonda asutanud, siis ei oleks Aleksandr Sagan sinna Magadanist õppima läinud. Juhus viis ta Vitebski suusavõistlustele, kus ta nägi eestlaste seljas T-särke, mis olid kujundatud mujal Nõukogude Liidus tiražeerimistehnikana keelatud siiditrukis. Aleksandr Sagan läks Tallinnasse edasi õppima, kus tema salajasest siiditrukiharrastusest ametlik õppeaine sai. Alaska pealinnas Anchorage'is oma näitust avades kohtus ta tulevase kaasa Gretcheniga, kes töötas galeristina. Mehe eeskujul lõpetas Gretchen Tallinna kunstiakadeemia 2002. aastal. Kui haakumised inimeste ja sündmuste vahel oleksid selles möödumiste sarjas teistmoodi toimunud, ei oleks näitus "Transience/Mööduvus" tõenäoliselt Artdepoosse jõudnud.

Alaska lausmaal on talv suvest kahe kuu kaugusel, mägedes kahe kilomeetri kõrgusel. Suvi läheb põhjas üle päevaks ja talv ööks, kevadest ja sügisest saavad koit ja eha. Ilma järgi muutuv taimestik paneb liikuma loomad. Nende järel eskimod, kelle elulaad on pidev ettevalmistumine muutusteks. Loomi tuleb varitseda sellise kannatlikkusega, et jahilkäigust saab kahe võrdse partneri suhtlemine. Lisaks öökullide, karude ja kadunukeste hingedele täidavad ilmaruumi virmalised ja tähed, mis kogunevad polaartaevasse kui põgenikelaagrisse tapva linnasära eest.

Gretchen Sagan kinnitab, et ta ei kujuta oma piltidel kodumaa maastikku. Vaatamata sellele on söekord ta paberil õhuke ja õrn nagu tundrahuumus igikeltsal. Ateljee Anchorage'is, mehe ateljee Hongkongis ning näitused üle ilma teevad temast nomaadi nagu põhjapõdrakasvatataja. Eskimo polaarmütoloogia kõrvale mahuvad kirjandus ja filosoofia kui vennad. Gretchen Sagan abstraktsete sõe- ja pastelli-jooniste teemanäited on "Sallivus", "Entropia", "Lõpmatus". Need on välja uhitatud, välja pigistatud igapäevasest kogemusest, kus

vahelduvad maad ja inimesed, raamatud ja mõtted. Vaataja ei pruugi üle saada tundest, et põhja sadeneb ikkagi loodustaju mälestus.

Gretchen Sagan ei maini Ameerika Ühendriikides oma päritolu, sest temast võidakse teha kultuurantropoloogiline maskott. Las mõistatavad, on ta latiino või juut. Las teised eskimod naeravad tema taimetoitluse kosmopoliitset narrust. Aga kui ma küsin, kuidas ta saavutab sellise sõefaktuuri, nagu oleks seal roospungadega üle rullitud, vastab ta tõsiskimoliku huumoriga, et ei, ta teeb seda krüstanteemidega. "Kas tõesti?" lasen end hetkeks lolliksi teha. Gretchen Sagan vastab, et tegelikult oli see talle suur kompliment. Vahel jääb ta ise mõne näitusepildi ette seisma, imestades, kuidas see tehtud on, ning talle teeb heameelt, kui ka tema tööde ees vaataja samal põhjusel peatub.

Kui loomingul on alglate, olgu kaos või üsk, siis Gretchen Sagan on selle leidnud. Tema pildid "Milieu I – III" justkui illustreerivad Arkadi ja Boriss Strugatski fantaasiameetsa kirjeldust raamatus "Tigu nõlvakul": "Kloaak sigitas. Ägedad kramplikud pursatused paiskasid tema lauskjatele kallastele ühe valkja ning võbevalt tõmbleva tainatombu teise järel, need veeresid abitud ja pimesi mööda maad, tardusid siis, vajusid lamedaks, sirutasid välja etevaatlikult kulendid ja hakkasid äkki oiukalt liikuma – ikka veel hajali ja kobamisi, aga juba ühes suunas, kõik ühes kindlas suunas, sagides ja tõugeldes, aga kõik ühes suunas, ühte raadiust mööda emakast eemale, tihnikusse, ühe voolav-valkja kolonnina nagu hiiglaslikud kohmakad nälkjatalolised sipelgad... Nad liikusid aeglase ja väsimatu kolonnina üksteise järel, otsekui voolates mööda maad ja valgudes üle kõdunenud puutüvede, üle lohkuude, üle seiskunud vee loikude, läbi kõrge rohu, läbi okkalise võsa."

Andri Ksenofontov

Kassi ja rebase arutelu terrorihust ilusas maailmas, mida lõhestavad religioossed erisused ja kuhu siis ära uputatakse.

Agur Kruusingu näitus "Uskumatult ilus" Tallinna Kunstihoone galeriis kuni 5. XII.

Agur Kruusingu näitus "Uskumatult ilus" laenab modelle Interneti-aadressilt www.paljadtydrukud.komm, taustamaastikke lennusiimulatsiooni arvutimängust "Lock On", sündsaid pildikilde perversselt mangakunstnikult Kiyoshiro Inouelt. Motiiv suurte asja käes hoidvast mehest pärineb sõjaväes nähtud plakadilt, mis kujutas madrust, sõjalaev süles. Pildid vahelduvad tegelaste ja autori jutumullidega nagu koomiksiks. Näeb välja kui Merike Estna maailm liiga noorte ja ilusate neidudega liiga pilvitu taeva all.

Esimese saali seinas ütleb arhitekt Andres Alver, maja kaenla all, "Ilus on inimese võime ise ilu luua". Vastasseinal vastab talle sõstrasilmine pitspesus neiu: "No kuule. Mina olen ilus. Sina kole. Nii lihtne ongi." Kas maalija Agur Kruusing ja Tauno Kangro teenisid samas polgus? Tauno Kangro kangelase andam armastatud Eesti publikule on laev, Agur Kruusingu hiid pakuvad mitte ainult laeva vaid ka lennukit, maja ja tarku sentent-

se. Nad kõik tõugatakse tagasi justkui voodi servalt.

Teises saalis sooritab Agur Kruusing religioosse diversiooni. Ta joonistab end manga-kristuseks ning naudib Marta ja Maarja Magdaleena paarisjalamaasaaži. Uskmatud 18aastased netimodelid lähevad teeseldud pühaduse ja liidrisarmi liimile. Nad on avatud kui Alveri maja, sisse õlitatud kui Jeesu jalad. Esimese saali meestest ei ole neil sooja ega külma, kõndigu edasi, oma suur asi käes.

Järgmine teema on Pinocchio ja Buratino riputamine jalgupidi puu otsa eesmärgil kuld-mündid hammaste tagant kätte saada. Sõrmeotsad on varbad, mis kuidagi maani ei ulata, küünarnukid on põlved, kukal on tagumik, pikk nina on... Autor lisab peenes kirjas vihje 11. septembri sündmustele ehk maailma kaubanduskeskuse kahe torni pommitamisele. Kas virtuaalraha pilgeni täis topelttorn sümboliseerib ülespoodud Pinocchio-Buratino paarispiiknina pungis rahapõskede kohal, mis ekslikult topeltereksiooni mulje jätab?

Kes vastuses kindel ei ole, lugegu mangat, guugeldagu Interneti. Nii lihtne ongi.

A. K.

Vähetähtis vahejuhtum Betaanias. Öli, lõuend, 2006.

Härra Kongo plahvatuslikud vaikelud

Alfred Kongo 100. sünniaasta-päevale pühendatud näitus Tartu Kunstimuuseumis 29. IX – 19. XI.

Kaktus. 1982.

Justkui sügise tervituseks on Tartu kunstimuuseumi villtuses majas välja pandud Alfred Kongo tumedad natüürmordid ja eranditult, kusjuures olenemata autori pealkirjast, sügisena mõjuvad maastikud.

Näitusesaali sisenedes torkab kõigepealt silma, et Kongo töödes ei ole inimest. Väljas on vaid üks töö, kus võib aimata inimest seismas ("Siid", 1986). Need vähesed figuurid, mis Kongo oma loomeperioodi jooksul tegi, on nii erandlikud, et meistri loomingut iseloomustab tõepoolest paremini nende näituselt väljajätmine kui mõne näite vägivaldne näitusekomplekti surumine. Nii tõlgendab näituse kuraator Reet Pulk-Piatkowska saali sisenejaid vastu võtvat üksikut öit ("Öis", 1988) kui Kongo autoportreed. Ja ilmselt on tal ka õigus. Kuigi lillemaalal iseenesest tundub millegi naiselikuna, õhkub Kongo maalidest, nii nagu mälestuste kohaselt ka nende alati härrasmehelikult käitunud loojast, midagi ürgmehelikku.

Puuduvate figuuride kõrval on tähelepanuväärne Kongo kontuurikultus. "Maastikuetüüdi" aastast 1967 lähemalt silmitsedes jääb mulje, et see on olnud puhtakujuline abstrakt, kuhu on võrdlemisi sõgedates värvides aluspinnale sinise kontuuriga maja peale joonistatud.

Üldjuhul töötab kontuur siiski lihtsalt kontuurina, pigem taotluslikult objekti moodustava värvipinna piirjoonena. Näiteks "Natüürmord sidruniga" (1964) või "Kollased nartsissid" (1964), mille lilleõisi piirab paks must

joon. Selle võttega haakub Kongo 1960ndate ametliku kunsti ehk karmi stiiliga, mis sünnitab, rakendatuna klassikaliselt poliitilise resignatsiooni ja ametliku žanrimaali opositsioonina käsitletud lillemaalile, veidra vastuolu. Siiski on selge, et siin ei ole tegemist kavala ridadevahelise mänguga. Karmi stiili võttestik ei olnud Kongo puhul mitte teadlik kaasaminek ametlikult soositud moega, nii nagu ei olnud figuuridest hoidumine protest, vaid Kongo kui kunstniku isikliku arengu tulem.

Kongo maalitehnikat iseloomustab hoolimatus materjalide ja vahendite suhtes. Ainult üks oli kindel: pintsli pidi olema lai. Samas sobis alusmaterjaliks ükskõik milline vineeri- või papitükk. Lõuendile maalitud tööd on ekspositsioonis tugevas vähemuses. Omaette tore lugu on see, kuidas Kongo ostis Saaremaale maalima sõites rulli tapeeti ja maalits siis, papitükk põlvedel, tapeedirulli järjest lahti ja jälle kokku keerates. Hiljem lõikas tööd välja ja kleepis papile.

Pedagoog Kongo metoodilisi võtteid meenutades räägivad toonase Tartu kunstikooli õpilased fraasist: "Maal pessu!". Mis tähendas, et värv pesti kraani all lihtsalt maha ja pärast mõningast kuivamist sündis vana värvi jäänustele juba uus ja parem töö. Sarnane võte on näha ka Kongo enese maalidel. Pealmise värvi alt paistavad alumiste kihtide paksud korrad, kohati maha kraabitud, kohati lihtsalt

üle värvitud. Sellega saavutab Kongo robustse ruumilisuse efekti, mis kõlab ideaalselt kokku valimatu alusmaterjali ja juhusliku hetke esteetikaga kompositsioonis.

Lahtise-käe-juhuslikkus kandub maalitehnikalt edasi ka Kongo kompositsioonidesse, kus lilled või ka vaas tihtipeale kaadrisse ei mahu. Kunstnik oleks justkui keskelt maailma hakates motiivi hoogsalt üle lehe paisates unustanud, kus on töö servad. Aga sellegipoolest või pigem seda enam mõjuvad Kongo maalid väga hästi läbi komponeerituina. Kooitiliselt üle töö laiail paiskunud, juhuase ajel teineteisele ladestunud värv seob motiiviks tööde väikeste formaatide tõttu groteskselt esile tungiv sentimeetrise läbimõõduga kontuur. Natüürmordi puhul absurdsema mõjuv motiivi väljumine töö piiridest forsseerib kompositsiooni dünaamika viimase piirini, et siis taas motiivis eneses – kimp sügisililli, kaktus – vaikelus laheneda.

Hoidudes abstraktse ekspresionismi sihtu rabelemise ummiktest, ei loobu Kongo kunagi motiivist. Ta rakendab oma ekspressiivse maalitehnilise metodoloogia väljenduslikkuse seisukohalt tühist motiivide kujutamisele, luues nõnda erakordselt võimsa koosluse – plahvatusliku vaikelu. Tõenäoliselt pole keegi teine suutnud kaktusepotti ("Kaktus", 1982) nii suureks maalida.

Indrek Grigor